

หัวข้อขุดยวณินพนธ์

เพลงโคราชแก่นบน: การผนวกรวมวัฒนธรรมโดยรัฐ
ส่วนกลางและการตอบโต้จากท้องถิ่น

ผู้เขียน

นายปราโมทย์ รักดีณรงศ์

ปริญญา

ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สังคมศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

รศ. ดร. จามะรี

เชียงใหม่

อาจารย์ที่ปรึกษา

หลักศ. ดร. ยศ สันตสมบัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ร่วมผศ.ดร. อภิญา เพ็ญพูลกุล

อาจารย์ที่ปรึกษา

ร่วม

บทคัดย่อ

ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมักมีการดำเนินการในรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อชีวิตและความสนุกสนานในความบันเทิงของโลกียะ การขับร้องเพลงพื้นบ้านแบบดั้งเดิมในวัฒนธรรมชนบทของไทยเองก็มีลักษณะเช่นนี้ คือการแสดงที่มีลักษณะเป็นคู่ ประกอบด้วยนักแสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แต่ละฝ่ายก็ต่างพยายามชิงไหวชิงพริบเพื่อเรียกเสียงหัวเราะและการตอบโต้ด้วยวาจาต่าง ๆ จากผู้ชม การแสดงนัยแฝงในเรื่องทางเพศก็มักเป็นส่วนที่โดดเด่นมากในบทเพลง คำพูดบางคำถือว่าเป็น “คำหยาบคาย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับการตัดสินด้วยมาตรฐานของความเป็นไทยจากส่วนกลาง

วิทยานิพนธ์นี้ต้องการอธิบายให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเพลงโคราชแก่นบน ว่าเป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างสองเสาหลัก คือ รัฐส่วนกลางกับประเพณีพื้นถิ่นของประชาชน กล่าวคือ การครอบงำและการควบคุมวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยรัฐส่วนกลาง และการตอบโต้จากคนท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของหลวงวิจิตรวาทการ ในทศวรรษ 2480 เมื่อรัฐส่วนกลางได้ริเริ่มโครงการในการสร้างชาติและวัฒนธรรมที่มี “อารยะ” วัฒนธรรมพื้นถิ่นมักได้รับการเพ่งเล็งว่าทั้งไร้ระเบียบ หยาบคาย และแม้กระทั่งอยู่นอกกฎระเบียบ ดังนั้นวัฒนธรรมพื้นถิ่นจึงควรได้รับการกำกับดูแลโดยรัฐ เพื่อมาตรฐานที่ไว้ใจได้เกี่ยวกับการแสดงออกอย่างมี “อารยะ” โดยนอกจากการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม

แล้ว รัฐก็ได้เข้ากำกับดูแลสื่ออื่น ๆ เช่น วิทยุและโทรทัศน์ เพื่อควบคุมการแสดงใด ๆ ที่มี
ลั ก ษ ณะ ข อ ง ค ว า ม เ ป็ น พ ื้ น ถ ี น ให้ มี “ ค ว า ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เหมาะสม” ตาม “ความสุภาพ” ซึ่งรัฐเป็นฝ่ายสร้างคำจำกัดความ อย่างไรก็ตาม การควบคุมใด ๆ ของรัฐส่วนกลางไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์แบบ บางรูปแบบของ “ความเป็นพื้นที่ที่ไม่อารยะ” ได้รับการเก็บรักษาไว้โดยคนท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้และการตอบโต้อย่างไม่เป็นทางการต่อการเข้ามาควบคุมของรัฐส่วนกลาง

เพลงโคราชแก่นบอาจได้รับการพิจารณาว่าเป็นความเชื่อฟังต่อมาตรฐานของรัฐส่วนกลาง จากการนำเสนอรูปแบบที่สุภาพเรียบร้อยของการสื่อสารแบบทางเดียว ในฐานะเป็น สิ่งของสำหรับตอบสนองคำมั่นสัญญาที่ประชาชนมีต่อวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารี ผู้เป็นทั้งวีรสตรีของคนท้องถิ่นและวีรสตรีของชาติ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่กับการแสดงของเพลงโคราชแก่นบนั้นมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ใจกลางเมือง ณ บริเวณหน้าอนุสาวรีย์ของท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐนั้น เพลงโคราชแก่นบได้รับการดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อแสดงถึงการเชื่อฟังต่อมาตรฐานของความสุภาพ แต่ในพื้นที่อื่น ๆ ที่ค่อนข้างไกลออกจากอำนาจของรัฐ คือพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีลักษณะของชุมชนพื้นถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือ หมู่บ้าน ก็ตาม เพลงโคราชแก่นบสามารถใช้เวทีได้เพียงบางช่วงเวลา ทั้งยังต้องใช้เวทีนั้นร่วมกับความเชื่ออื่น ๆ และการแสดงของรูปแบบอื่น ๆ อาทิ เพลงโคราชซึ่งเป็นต้น นั่นก็คือการแสดง “ความเป็นพื้นที่ที่ไม่อารยะ” รูปแบบหนึ่ง ซึ่งให้ความสนุกสนานในความบันเทิงของโลกียะ ทั้งหมดนี้เป็นภาพสะท้อนของทั้งการดำรงอยู่ร่วมกันและทั้งความขัดแย้งของรูปแบบและความคิดภายในสังคมที่กำลังก้าวไปสู่สมัยใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Dissertation Title	The Votive <i>Phlaeng Khorat</i> : the Central State Cultural Appropriation and Local Responses	
Author	Mr. Pramote Pakdeenarong	
Degree	Doctor of Philosophy (Social Science)	
Advisory Committee	Assoc. Prof. Dr. Jamaree Chiengthong	Advisor
	Prof. Dr. Yos Santasombat	Co-advisor
	Asst. Prof. Dr. Apinya Feungfusakul	Co-advisor

ABSTRACT

Folk arts and culture usually have taken the form of spontaneous reaction of people towards life and mundane enjoyment fun. Traditional folk singing in rural Thai culture is a case in point. It usually is a composite of both males and females in a duet form in the singing performance, each trying to outwit one another to entice laughs and verbal participation from the audience. Sexual connotation is often prominent in the lyrics, and certain words can be considered “impolite”, particularly by the standard (central) Thai.

The aim of this dissertation is to explain a cultural change in the votive *Phlaeng Khorat* which, to an extent, is an outcome of the interaction between two domains, i.e., the central state and the folk tradition; the domination or the appropriation of local culture by the central state and local responses to that. Since the period of *Luang Wichitwathakan* in the 1930s the central government initiated the project to construct a modern nation state with “civilized” culture. Folk culture was viewed as disorderly, vulgar and even unruly performance, therefore, in need of supervision to acquire a certain civilized standard. Apart from the Ministry of Culture, other media such as state controlled radio and television must play ‘appropriate’ folk performance to

comply with state definition of “politeness”. However, the appropriation of culture by the central state has been far from completion, some form of “profanation” has been retained as a form of hidden protestation or reaction.

To a certain extent, votive *Phlaeng Khorat* can be seen to comply with the centralized standard. It is performed in polite monologue form, different from its origin of folk dialogical form, in order to be a votive gift to the sacred spirit of *Thao Suranari*, the heroine of *Khon Khorat* and of the nation. However, this study points out that there is interaction between space and performance. In the sacred space at the center of the city in front of *Thao Suranari* monument, which is a symbol of state power, votive *Phlaeng Khorat* is somewhat appropriately performed to comply with the “polite” standard. But in other spaces further away from state power, places with characteristics of local community such as a communal temple or a village, votive *Phlaeng Khorat* only take center stage of performance temporarily. It has to share the center stage with other beliefs and other forms of performance such as *Phlaeng Khorat Cing* which is a form “profanation” of mundane enjoyment fun. This reflects the co-existence and contradiction of forms and ideas within modernizing society.